

Chia sẻ kinh nghiệm xã hội hóa hoạt động bảo tàng

TRẦN THỊ HUỆ

Xã hội hóa hoạt động bảo tàng nằm trong chủ trương khuyến khích xã hội hóa đối với các hoạt động trong lĩnh vực văn hóa, y tế, thể dục - thể thao của Đảng và Nhà nước. Đây là chủ trương nhằm huy động mọi nguồn lực xã hội vào hoạt động văn hóa, đáp ứng nhu cầu hưởng thụ và sáng tạo ngày càng cao của nhân dân. Từ Nghị quyết 90/CP năm 1997; Nghị định 73/1999/NĐ-CP năm 1999; Nghị quyết 05/2005/NQ-CP và gần đây nhất là Nghị định số 69/2008/NĐ-CP của Chính phủ, hình thức xã hội hóa hoạt động trong lĩnh vực văn hóa ở Nam Định nói chung, lĩnh vực Bảo tàng nói riêng đã đạt được những thành công nhất định.

Hướng dẫn viên giới thiệu cho các thầy, cô và học sinh trường Tiểu học Phạm Hồng Thái (Nam Định) về các hiện vật trưng bày tại Bảo tàng tỉnh Nam Định, ảnh: TL

Xã hội hóa hoạt động văn hóa nghĩa là làm cho mọi hoạt động trong lĩnh vực văn hóa lan tỏa khắp các thành phần xã hội,

thu hút các thành phần kinh tế tham gia, từ đó huy động được tiềm năng trí tuệ và vật chất của toàn xã hội đầu tư vào văn hóa, nâng cao dần mức hưởng

thụ văn hóa của nhân dân, trên cơ sở tăng cường sự lãnh đạo của Đảng và công tác quản lý của Nhà nước trong lĩnh vực văn hóa. Trong khi đó, Bảo

👉 tàng là một thiết chế văn hóa với chức năng nghiên cứu, giáo dục, phổ biến tri thức khoa học. Sự phát triển của Bảo tàng phải dựa trên cơ sở, nền tảng khoa học, phải là công việc mang tính khoa học. Vì vậy, để giải quyết vấn đề giao lưu hợp tác, xã hội hóa hoạt động bảo tàng là cả một quá trình lâu dài.

Đề công tác xã hội hóa hoạt động bảo tàng đạt hiệu quả cao thì trước tiên bảo tàng phải thu hút sự quan tâm của công chúng, phải có vị trí nhất định trong đời sống văn hóa cộng đồng, phải tạo cho cộng đồng có nhu cầu tham quan bảo tàng. Muốn vậy, bảo tàng phải luôn tạo ra các giá trị và sức hút của riêng mình. Sức hút đó chính là từ các hoạt động xung quanh hiện vật, sưu tập hiện vật của bảo tàng. Vốn dĩ bản thân bảo tàng được tạo lập từ các sưu tập hiện vật, nếu các sưu tập hiện vật của bảo tàng càng được xây dựng công phu, khoa học, độc đáo mang tính lịch sử, được trưng bày nghiêm túc, đẹp mắt thì càng thu hút được sự quan tâm rộng rãi của xã hội.

Bảo tàng tỉnh Nam Định hiện nay có hơn 20 nghìn tài liệu, hiện vật, trong đó có nhiều bộ sưu tập quý, hiếm và độc đáo như: Sưu tập điêu khắc đá thạp Chương Sơn thời Lý; Sưu tập

gốm hoa nâu thời Trần; Sưu tập gốm hoa lam thế kỷ XV - XVI; Sưu tập tiền đồng; Sưu tập kháng chiến chống Pháp; Sưu tập kháng chiến chống Mỹ... Cùng với các sưu tập, Bảo tàng còn có 5 bảo vật quốc gia: Thành bặc lan can thời Lý; Tượng phật A-di-đà thời Lý; Mô hình nhà thời Trần; Bộ chân đèn và lư hương thời Mạc. Bằng những nỗ lực trong quá trình hoạt động, những bộ sưu tập hiện vật của bảo tàng ngày càng được bổ sung, hoàn thiện về lý lịch, được bảo quản một cách khoa học nhằm làm nổi bật giá trị của từng hiện vật. Thực chất của xã hội hóa hoạt động bảo tàng là bằng phương pháp khoa học phải khiến bảo tàng trở nên gần gũi, dễ hiểu và một trong những biện pháp để thuyết phục công chúng chính là “đưa bảo tàng đến gần công chúng”.

Đề “đưa bảo tàng đến gần công chúng”, Bảo tàng tỉnh Nam Định đã xây dựng các trưng bày lưu động “Hoàng Sa, Trường Sa của Việt Nam - Những bằng chứng lịch sử và pháp lý” phối hợp với Bộ Thông tin & Truyền thông, Sở TT& TT Nam Định và đưa trưng bày này đến các địa phương trong tỉnh như tại Nhà Văn hóa 3-2 (6-2015) và huyện Hải Hậu (8 - 9-2015). Bảo tàng phối hợp với Hội Cổ vật Thiên

Trường và Câu lạc bộ Nghiên cứu, sưu tầm cổ vật tỉnh Nam Định thực hiện trưng bày “*Di sản văn hóa và cây cảnh nghệ thuật*” chào đón xuân Canh Dần 2010; Năm 2011, Bảo tàng tiếp tục phối hợp với Hội Cổ vật Thiên Trường và Trung tâm xúc tiến Du lịch tổ chức trưng bày “*Di sản văn hóa với phát triển du lịch*”; Phối hợp với Hội Văn học nghệ thuật tỉnh Nam Định tổ chức triển lãm ảnh của thương binh - nghệ sỹ nhiếp ảnh Đặng Thanh với chủ đề “*Cảm xúc trước cuộc sống*”; Năm 2012, một lần nữa phối hợp với Hội Cổ vật Thiên Trường thực hiện trưng bày “*Cổ vật tinh hoa khu vực đồng bằng sông Hồng*” nhân dịp xuân Nhâm Thìn 2012 và chào mừng Lễ kỷ niệm 750 năm Thiên Trường - Nam Định. Bảo tàng cũng phối hợp với các Bảo tàng Trung ương và địa phương khác tổ chức các trưng bày chuyên đề: phối hợp với Trung tâm Bảo tồn Di sản văn hóa Thăng Long thực hiện trưng bày “*Thăng Long - Thiên Trường thời đại Trần thế kỷ XIII - XIV*” tại Khu di tích Thành cổ Hà Nội; Phối hợp với Bảo tàng Lịch sử quốc gia Việt Nam tổ chức trưng bày triển lãm “*Thi đua ái quốc - 65 năm vang mãi lời Người*”; Phối hợp với Bảo

tàng Phụ nữ Việt Nam thực hiện trưng bày *"Hai chị em - Hai trận tuyến"* và *"Tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ của người Việt - Bản sắc và giá trị"*; Phối hợp với Hội Mỹ thuật Việt Nam và Hội Văn học Nghệ thuật Nam Định thực hiện triển lãm *"Mỹ thuật khu vực II đồng bằng sông Hồng lần thứ XIX"* tại Bảo tàng Nam Định; Phối hợp với Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam tổ chức trưng bày *"Hình tượng nghệ sư từ trong nghệ thuật điêu khắc cổ Việt Nam"* tại Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam từ ngày 07 đến 17-11-2014 và tại các tỉnh thành Đà Nẵng, thành phố Hồ Chí Minh, Cần Thơ, Đắk Lắk, Thái Nguyên vào năm 2015... Các hoạt động này là một phần cần thiết trong xã hội hóa hoạt động bảo tàng, tạo điều kiện cho công chúng tiếp cận di sản văn hóa.

Ngoài ra, các cán bộ Bảo tàng trong những năm qua đã tham gia các hội nghị, hội thảo khoa học, viết bài trên các phương tiện báo chí, xuất bản tập gấp để quảng bá hoạt động của Bảo tàng, giới thiệu với công chúng giá trị và ý nghĩa của những hiện vật, những nét hay nét mới của di sản văn hóa Thành Nam góp phần nâng cao ý thức bảo vệ di sản văn hóa địa phương. Nhận thức được tầm

quan trọng của việc quảng bá hoạt động Bảo tàng đối với công chúng, trước mỗi cuộc trưng bày, Bảo tàng Nam Định đã thực hiện đăng tin, bài trên các phương tiện thông tin đại chúng làm cho công chúng biết đến các sự kiện sắp diễn ra. Bên cạnh đó, Bảo tàng cũng tích cực tham mưu với UBND tỉnh, Sở Văn hóa, Thể thao & Du lịch tổ chức thành công nhiều Hội thảo khoa học cấp tỉnh, quốc gia và quốc tế như *"Luận cử khoa học kỷ niệm 750 năm Thiên Trường - Nam Định"*; *"Nghiên cứu thực hành tín ngưỡng trong xã hội đương đại (trường hợp tín ngưỡng thờ Mẫu)"*. Đặc biệt, Bảo tàng còn là cầu nối giữa Ủy ban nhân dân tỉnh và Viện Văn hóa nghệ thuật quốc gia xây dựng thành công Hồ sơ trình UNESCO vinh danh *"Thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ của người Việt"* là di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại.

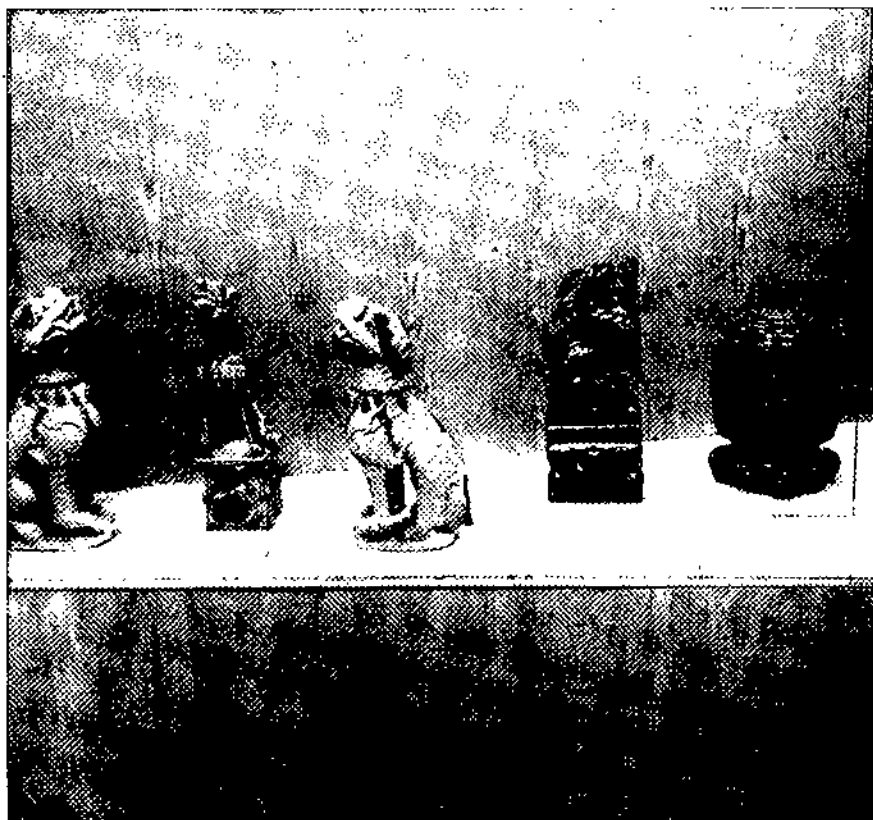
Từ năm 2004, Hội Cổ vật Thiên Trường được thành lập, tạo điều kiện cho những người yêu thích sưu tầm cổ vật có một tổ chức để cùng trao đổi trong quá trình sưu tầm các giá trị di sản của ông cha để lại. Đã trở thành thông lệ, năm nào cũng vậy, cứ vào dịp đầu xuân và Hội chợ Viềng Nam Định, Bảo tàng cũng phối hợp với

Hội Cổ vật Thiên Trường và Câu lạc bộ UNESCO nghiên cứu, sưu tầm cổ vật, tổ chức giao lưu trưng bày các sưu tập cổ vật của các hội viên và gặp mặt đầu xuân tại Bảo tàng. Việc làm này góp phần tích cực trong việc giới thiệu di sản văn hóa địa phương tới công chúng trong và ngoài tỉnh bởi du khách đến tham gia hoạt động này không chỉ được thỏa mãn thú chơi cổ ngoạn mà còn có cơ hội được tham quan không gian trưng bày của Bảo tàng, hơn nữa đây cũng là hoạt động để sưu tầm, trao đổi và tặng hiện vật cổ cho Bảo tàng. Sự phối kết hợp trưng bày giữa Bảo tàng tỉnh với Hội Cổ vật Thiên Trường và Câu lạc bộ UNESCO là một bước tiến quan trọng trong công tác giao lưu hợp tác, xã hội hóa hoạt động bảo tàng.

Những cuộc phối hợp trưng bày trên đã huy động được nguồn hiện vật phong phú để phục vụ công chúng. Qua đó, Bảo tàng cũng đã định hướng cho các hoạt động trên theo khuôn khổ của pháp luật và đúng chuyên môn, đồng thời đẩy mạnh công tác tuyên truyền, vận động với các tổ chức, cá nhân hiến tặng hiện vật, cổ vật cho Bảo tàng đó cũng chính là tham gia bảo tồn, phát huy, gìn giữ di sản văn

hóa quê hương. Ngoài ra, thường niên năm nào Bảo tàng cũng phối hợp với Hội Cổ vật Thiên Trường thực hiện trưng bày, giao lưu cổ vật để sưu tầm, trao đổi và tặng hiện vật cho Bảo tàng. Bảo tàng cũng thường xuyên vận động các tổ chức, cá nhân nhất là cựu chiến binh, thân nhân gia đình liệt sỹ, gia đình bà mẹ Việt Nam anh hùng, Anh hùng lực lượng vũ trang hiến tặng hiện vật cho Bảo tàng.

Trong quá trình giao lưu quan hệ hợp tác với các tổ chức quốc tế, các hiệp hội... Bảo tàng Nam Định đã nhận được nhiều sự giúp đỡ về vật chất và những kinh nghiệm để tiếp nhận, triển khai các dự án, thực hiện các chương trình với các tổ chức nước ngoài như vào năm 2008, Bảo tàng đã phối hợp với Quỹ bảo tồn văn hóa (AFCP) Đại sứ quán Hoa Kỳ thực hiện thành công dự án *"Bảo tồn bộ sưu tập đồ gốm sơn son thếp vàng thế kỷ XVII - XIX"*. Thông qua dự án này, Bảo tàng đã được trang bị thêm những kiến thức, cảm nang về công tác của bảo tàng nói chung và kiến thức về chuyên ngành bảo quản nói riêng, cũng như tạo điều kiện thuận lợi cho cán bộ bảo tàng được trao đổi với các chuyên gia trong lĩnh vực bảo quản hiện vật... Với

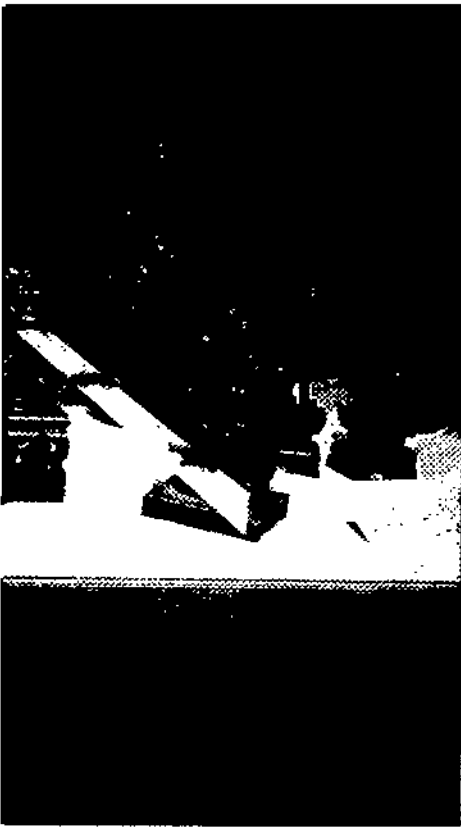

Bộ linh vật Nghệ do bảo tàng Nam Định sưu tập, ảnh: TL

chủ trương chung của Đảng và Nhà nước mở rộng giao lưu hợp tác với cộng đồng quốc tế, với sự ủng hộ của các cấp lãnh đạo, hy vọng rằng trong thời gian tới, Bảo tàng Nam Định sẽ nhận được nhiều sự giúp đỡ quý giá về vật chất và tinh thần để bảo tàng bảo vệ và phát huy hơn nữa giá trị lịch sử - văn hóa hiện đang được lưu giữ tại Bảo tàng, xứng đáng là bảo tàng loại II.

Trong xu thế chung của thế giới và định hướng phát triển kinh tế thị trường xã hội chủ nghĩa của Đảng, Nhà nước hoạt động văn hóa nghệ thuật nói

chung, hoạt động Bảo tàng nói riêng cần được xã hội hóa. Nghị quyết 90/NQ-CP ra đời vào năm 1997 như một làn gió làm cho sự chuyển động vừa bắt đầu ấy chuyển mạnh hơn theo hướng mở rộng giao lưu, hợp tác, liên kết đầy mạnh trưng bày chuyên đề. Đến năm 2005, Chính phủ lại tiếp tục cho ra đời Nghị quyết 05/2005/NQ-CP. Từ đó cho đến nay, hàng năm Bảo tàng Nam Định đều có những hoạt động cụ thể nhằm thực hiện chủ trương xã hội hóa làm cho hoạt động bảo tàng trở nên sinh động hơn, góp phần làm phong phú đời sống văn

hóa của Nam Định.

Có thể nói, Bảo tàng đã xã hội hóa hoạt động thông qua phương thức vận động các doanh nghiệp, đơn vị kinh tế, chủ thể kinh tế và các tầng lớp nhân dân tài trợ kinh phí cho hoạt động trưng bày. Nam Định là tỉnh đại diện cho các tỉnh trong cả nước có thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu lập hồ sơ trình UNESCO vinh danh là di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại vào năm 2016. Nhận thức được tầm quan trọng của di sản phi vật thể “Thực hành tín ngưỡng thờ Mẫu tam phủ của người Việt”, Bảo tàng đã

thực hiện trưng bày chuyên đề *“Tín ngưỡng thờ Mẫu tam phủ của người Việt - Bản sắc và giá trị”*. Tuy nhiên, Bảo tàng Nam Định là đơn vị sự nghiệp, được hưởng ngân sách của Nhà nước, cần sử dụng có hiệu quả nguồn vốn ngân sách được cấp để nâng cao chất lượng hoạt động Bảo tàng, hiệu quả phục vụ xã hội vì thế Bảo tàng đã bằng nhiều biện pháp, xây dựng các mối quan hệ công tác tốt với các cấp, các ngành, các đơn vị, các tổ chức, các cá nhân để tăng nguồn lực cho Bảo tàng. Thành công của cuộc trưng bày chuyên đề *“Tín ngưỡng thờ Mẫu Tam phủ của người Việt - Bản sắc và giá trị”* chính là kết quả của việc cộng đồng cùng chung tay góp sức tài trợ kinh phí, hiện vật, phương tiện hỗ trợ hiện vật, phương tiện trang thiết bị phục vụ trưng bày...

Trên cơ sở chức năng, nhiệm vụ của mình, căn cứ vào đường lối đối ngoại của Đảng và Nhà nước, Bảo tàng Nam Định đã tiến hành trao đổi thư tín, tài liệu, cử cán bộ đi tham quan, học tập, tham gia hội thảo, các lớp tập huấn với các bảo tàng Trung ương và địa phương. Trao đổi sách báo và các ấn phẩm chuyên ngành với các bảo tàng như Bảo tàng Lịch sử quốc gia, Bảo tàng Phụ nữ,

Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam, Bảo tàng Quảng Ninh, Bảo tàng Cà Mau... và các cơ quan nghiên cứu như: Viện Khảo cổ, Viện Sử học...

Bảo tàng đón và làm việc với nhiều đoàn cán bộ bảo tàng từ Trung ương và các địa phương lân cận đặt mối quan hệ trao đổi, học tập, tổ chức các Hội thảo khoa học với các đối tác liên quan tới lĩnh vực di sản văn hóa tại Bảo tàng. Được sự quan tâm của các cấp lãnh đạo, Bảo tàng đã tổ chức cho cán bộ đi tham quan, học tập, tham gia hội thảo với các bảo tàng, các tổ chức liên quan tới di sản văn hóa như chuyến tham quan học tập tại: Bảo tàng Cần Thơ, Bảo tàng Cà Mau, Bảo tàng Kiên Giang, Bảo tàng Quảng Ninh, Bảo tàng Phụ nữ Việt Nam, Bảo tàng Hà Nội... tham gia hội thảo tại Khu di tích Lịch sử và Danh thắng Yên Tử (Quảng Ninh). Thông qua mối quan hệ trao đổi này, các thông tin về nghiệp vụ, về ngành ngày càng được đáp ứng, các cán bộ bảo tàng đã tiếp cận được với các phương tiện hiện đại của các Bảo tàng Trung ương trên nhiều lĩnh vực: phương pháp bảo quản hiện vật, nghệ thuật trưng bày bảo tàng, các phương pháp để phát huy vai trò giáo dục... ■

T.T.H